

היום נלמד בעזרת ה':

לבמות דף קד

משנה ונמרא: נחלקו ת"ק ורבי אלעזר האם חליצה בלילה כשרה.

לימא בהא קמיפלגי: הפוסל חליצה בלילה סובר שמקישים ריבים לנגעים. ביאור:
נאמר "וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נִגְעַ" הרי שהוקשו ריבים (= דינים) לנגעים, שכשם
שהכהן רואה את הנגעים רק ביום (= שנאמר "וּבַיּוֹם הִרְאֹת בּוֹ בְּשָׂר חַי וְקָמָא") כך
ריבים נעשים רק ביום, וחליצה נחשבת ל'ריבים' לפי שע"י החליצה היא גובה את
כתובתה.

דחייא: לדעת כולם לא מקישים ריבים לנגעים, משום שאם היינו מקישים אותם זה
לזה הרי שאפילו גמר דין יהיה אסור בלילה, והדין הוא שרק את תחילת הדין צריך ביום
אבל גמר דין אפשר גם בלילה.

והכא בהא קמיפלגי: מחלוקתם האם חליצה נחשבת כתחילת דין שמותר רק ביום או
שהיא נחשבת כגמר דין שאפשר גם בלילה.

רבה בר חייא קטוספאה עשה מעשה חליצה במוק (= מנעל שאינו מעור), וביחידי
(= החליצה נעשתה רק בפניו ולא היו שם עוד דיינים), ובלילה. אמר עליו שמואל בלשון
גנאי: כמה גדול כוחו של רבה בר חייא שעשה כדעת יחיד.

מאי קשיא? מה היה קשה לשמואל במה שעשה רבה בר חייא? אם בגלל המוק - והרי
הברייתא לעיל (קב:): הכשירה, ואם בגלל שהיא נעשתה בלילה - והרי המשנה לקמן
מכשירה, אלא היה קשה לו שעשה ביחידי, שהרי המשנה לקמן אומרת - 'חלצה
בשנים וכו' ומעשה באחד שחלץ בינו לבינה בבית האסורים והכשיר רבי עקיבא'. ע"כ
המשנה. הרי שזו דעת יחיד (= ר"ע) שמכשיר חליצה ביחידי.

ואיבעית אימא: כל מה שעשה רבה בר חייא (= מוק, לילה, יחידי) היה כדעת יחיד.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור

052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

למדנו במשנתנו - אם חלצה בשמאל (= ברגל שמאל של היבם) חליצתה פסולה, ור' אלעזר מכשיר:

טעמם של רבנן הפוסלים: נאמר "וּנְגַשָּׁה יְבַמְתוּ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְקֵנִים וְחָלְצָה נְעֻלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ..." ונאמר לגבי מצורע "וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּפוֹ עַל תְּנוּף אֶזְרָא הַמִּטְהָר הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֱן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֱן רַגְלוֹ הַיְמָנִית...", ואנו לומדים בגזרה שווה שכשם שבמצורע מדובר ברגלו הימנית כך בחליצה עליה לחלוץ לו את רגל ימין.

קושיא: וכי ר' אלעזר החולק על רבנן לא לומד את הגזרה שווה הזאת? והרי למדנו בברייתא שר' אלעזר לומד בגזרה שווה שכשם שהכהן נותן את השמן על אוזנו הימנית של המצורע (= "וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּפוֹ עַל תְּנוּף אֶזְרָא הַמִּטְהָר הַיְמָנִית...") כך רוצעים את אוזנו הימנית של העבד (= עבד עברי שלא רוצה לצאת לחירות שנאמר בו "וְרָצַע אֲדָנָיו אֶת אָזְנוֹ בְּמַרְצָע"), וא"כ כשם שהוא דורש 'אוזן' בגזרה שווה כך יש לו לדרוש 'רגלו' בגזרה שווה, ואיך הוא מכשיר חליצה ברגל שמאל?

רב יצחק בר יוסף מתרץ: יש להחליף את השיטות במשנתנו, שר' אלעזר פוסל כיון שהוא דורש את הגזרה שווה הנ"ל, ורבנן לא לומדים את הגזרה שווה ומכשירים.

רבא מתרץ: לא צריך להחליף את השיטות, אלא שר' אלעזר דרש רק את הגזרה שווה של 'אוזן' ולא את של 'רגלו', מפני שהגזרה שווה של 'אוזן' מופני' כלומר המילה 'אוזן' מיותרת בשני הפסוקים (= במצורע ובעבד נרצע), כיון שהתורה כבר כתבה זאת במצורע עשיר וחזרה וכתבה זאת שוב במצורע עני, וכן היא כתבה פעמיים את פרשת עבד נרצע, אבל הגזרה שווה של 'רגלו' מופנית רק מצד אחד כלומר היא לא מיותרת בשני המקומות אלא רק במצורע עני ולא בחליצה, ולכן הוא לא לומד אותה.

קושיא: והרי ר' אלעזר דורש גזרה שווה גם כשהיא מופנית רק מצד אחד, אלא אם יש איזה שהיא פירכא על הגזרה שווה, וכאן איזה פירכא יש?

תירוץ: אפשר לפרוץ שמצורע חמור כיון שטעון טבילת דם, והזאה בעץ ארז ואזוב ושני תולעת, ולכן התורה הקפידה שיהיה דווקא ברגל ימין, אבל בחליצה שאין את כל זה אולי התורה לא הקפידה דווקא על רגל ימין, ומחמת פירכא זו ר' אלעזר לא דורש את הגזרה שווה הנ"ל שהיא מופנית רק מצד אחד.

משנה: החליצה מורכבת מחליצת הנעל מרגלו של היבם, ריקה של היבמה לפניו, וקריאת הפסוקים המובאים בפרשת חליצה. המשנה דנה מה מעבב בחליצה.

אמר רבי אליעזר.. כל דבר שהוא 'מעשה' מעכב: ולכן ריקקה שהיא 'מעשה' מעכבת. אמנם קריאה שאינה 'מעשה' אלא 'דיבור' לכולי עלמא לא מעכבת. ולדעת רבי עקיבא רק 'מעשה באיש' מעכבת, דהיינו חליצה שנעשית בגופו של האיש ולא ריקקה שעושה האלמנה בגופה שלה.

החרש (= חרש אילם) **שנחלץ:** החליצה צריכה להיעשות בכוונה של החולצת והנחלץ, ומכיון שהוא אינו בר דעת אין לו כוונה בחליצה והיא פסולה. [יש ראשונים שמבארים שהחליצה פסולה משום שאינם יכולים לקרוא, ומה שאינם ברי דעת לא פוסלם מכיון שב"ד מלמדים אותם מה לעשות מספיק כאן דעה קלושה. עיין תוספות]. ולכן אם יש למת עוד אח שאינו חרש, לא הותרה היבמה לשוק אלא היא זקוקה לחליצה מאחיו.

והחרשת שחלצה: אין חליצתה חליצה כנ"ל, ואין לה תקנה אלא בייבום, ולאחר מכן יכול לגרשה בגט.

והחולצת לקטן: אין לה תקנה אלא להמתין עד שיגדל ואז לעשות שוב חליצה.

חלצה בשניים: חליצה צריכה להיות בפני בית דין. לדעת תנא קמא גם בדיעבד אם נעשתה רק בפני שניים פסולה. אבל לדעת ר"ש ור"י הסנדלר כשרה. ורבי עקיבא סבור כמותם, ולכן הכשיר חליצה שנעשתה שלא בב"ד כאשר היו שם עדים שראו את החליצה (כמבואר בגמרא).

גמרא: אמר רבא: מדברי המשנה אנו לומדים שלכו"ע הקריאה אינה מעכבת, ומשכך אילם ואילמת שחלצו חליצתן כשרה. הגמרא מקשה ממשנתנו שחרש וחרשת שחלצו חליצתן פסולה, ולכאורה משום שהם לא יכולים לקרוא?

ופומייהו הוא דכאיב להו: אילם ואילמת הם ברי דעת, אלא שהפה שלהם מקולקל ואינם יכולים לקרוא, ולכן חליצתן כשרה. מה שאין כן חרש וחרשת (שהם חירשים אילמים) שאינם ברי דעת, ולכן חליצתן פסולה.

והאמרי דבי רבי ינאי: שהסיבה שהמשנה אמרה 'חרש וחרשת חליצתן פסולה' משום שאינן יכולים לקרוא?

אלא כי אתמר דרבא – אסיפא אתמר: רבא אמר להיפך שאילם ואילמת חליצתן פסולה, כנלמד מהמשנה מחרש וחרשת שפסולין כי אינם יכולים לקרוא.

ומה שכתוב במשנה שלכולי עלמא קריאה אינה מעכבת – זה דוקא באדם שיכול לקרוא, ואליבא דרבי זירא הסובר שכל הראוי לדבר אין הדבר מעכב בו, וכמו שמצינו לענין 'בילה' כדלהלן.

כל הראוי לבילה: המתנדב מנחה של 61 עשרונים – מביא 60 עשרונים בכלי אחד ועשרון בכלי אחר, משום שעד שישים המנחה נבללת יפה עם השמן ולא יותר. הגמרא שם הקשתה והרי אין חובה לבלול? ומתרץ רבי זירא שדוקא באופן שהמנחה ראויה להיבלל - הבלילה לא מעכבת, אבל ב61 עשרונים שאינה ראויה להיבלל הבלילה מעכבת.

*

יבמה שרקקה תחלוץ: יבמה שרקקה בפני היבם בבית הדין בלא חליצה, נפסלה על כל האחין מלהתייבם וחייבת לקבל חליצה. הגמרא מבררת כמו איזו דעה במשנה דין זה מתאים.

ומה במקום מצוה: בשעת חליצה שיש מצוה לרקוק, ובכל אופן סובר רבי עקיבא שהרקיקה לא מעכבת, אפילו שהיה מקום לומר שכמו באימורי הקרבן אם אין אימורים (כגון שנאבדו) הם לא מעכבים את אכילת הבשר, אבל אם יש אימורים הם מעכבים באכילה עד שיוקרבו – ובכל אופן סובר רבי עקיבא שרקיקה אינה מעכבת. אם כן ודאי שלא יתכן לומר שרקיקה בלבד תעכב.

ואלא לרבי אלעזר: הסובר שרקיקה מעכבת בשעת חליצה. אך עדיין מדוע שרקיקה בלבד תועיל, והרי ישנו כלל ששני דברים המתירים (רקיקה וחליצה מתירים את היבמה לשוק) אינם מועילים זה בלא זה?

אמנם דין זה תלוי במחלוקת וכפי שתביא הגמרא להלן.

כבשי עצרת: כבשי עצרת הקרבים עם שתי הלחם בחג השבועות. שתי הלחם אינם נהיים קדושים ב'קדושת הגוף' (= כגון להיפסל ב'לינה') באפייתם, עד לאחר שחיטת הכבשים. אבל אין להם היתר באכילה עד שיזרק דם הכבשים על המזבח.

נחלקו רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון: האם השחיטה בלבד מקדשת את הלחם בקדושת הגוף, או השחיטה וזריקת הדם (אבל כאמור בשביל להתיר באכילה את הלחם לכולי עלמא צריך גם זריקה). ולכן במקרה שנשחטו הכבשים לשמן ונזרק דמן שלא לשמן

לדעת רבי הלחם קדוש בקדושת הגוף, כי לדעתו שני דברים 'המתירים' את הלחם באכילה -דהיינו השחיטה והזריקה שמתירים אותו באכילה- 'מעלין' אותו לקדושת הגוף זה בלא זה, כלומר אפילו באחד מהם דהיינו בשחיטה בלבד. אבל לדעת רבי אלעזר ברבי שמעון אינו קדוש, כי יש כאן שני דברים המתירים שאינם מועילים זה בלא זה.

נמצא שלדעת רבי יבמה שרקקה בלבד, כיון ששני דברים המתירים מעלים זה בלא זה – הועילה הרקיקה לפסול אותה מלהתייבם.